

יצחק רבין נרצח בסיומה של עצרת שנערכה בתל-אביב, בכיכר מלכי ישראל, בססמה "כן לשלום - לא לאלמות". יצחק רבין נשא בעצרת נאום קצר, אשר היה לנאומו האחרון.

עם היבחרו לתפקיד ראש הממשלה בשנת 1992 העמיד יצחק רבין בראש סדר העדיפויות של ממשלתו הסכם שלום עם מדינות ערב ועם הפלסטינים. בספטמבר 1993 נחתמה הצהרת העקרונות עם הפלסטינים (הסכם אוסלו א'); באוקטובר 1994 נחתם הסכם שלום מלא עם ממלכת ירדן; ובספטמבר 1995 נחתם עם הפלסטינים הסכם אוסלו ב'.

מהלכי השלום של יצחק רבין זכו לתמיכה רבה בקרב הציבור, אך עוררו גם ביקורת והתנגדות חריפות. כתובות השטנה, האיומים וההסתה התרכבו וגברו מיום ליום, ונעשו ניסיונות אחדים להתנקש בחייו. על רקע הוויכוח הפוליטי הקשה ואווירת ההסתה כונסה העצרת בכיכר מלכי ישראל בתל-אביב בסימן "כן לשלום - לא לאלמות". מטרת העצרת הייתה לגנות בפומבי את האלימות ואת ההסתה ולהדגיש שהן דרכים פסולות להבצעת עמדה בסוגיות פוליטיות.

דומה כי דבריו של יצחק רבין בגנות האלימות ובזכות החתירה לשלום לבשו משנה תוקף בעקבות הרצח, שביקש לשים קץ לתהליך השלום. יצחק רבין היה מנהיג מדיני ולא הוגה דעות או פילוסוף, אולם נאומו האחרון, המצטיין במסר פשוט, עשוי להיראות כעין צוואה ערכית. בעזרת הנאום אנו מתוודעים לאיש ולהשקפת עולמו, והוא יכול לשמש בסיס לדיון בתקווה לשלום ובסכנות לסדר הדמוקרטי שהאלימות טומנת בחובה. יצחק רבין חוזר ומדגיש בדבריו את מחויבותו לתהליך השלום. חשוב לבחון עם התלמידים את החתירה לשלום דווקא על-ידי מי שהיה שנים רבות בשדה הקרב והמיטיב לדעת מה נורא הוא מחירה של המלחמה.

יצחק רבין מתווכח בנאום עם מתנגדיו שערערו על הלגיטימיות - לא על הדרך או על הדעה הפוליטית - של פועלו המדיני. הוא מזכיר את מקורות הסמכות שסייעו לו להוביל את המהלך המדיני הנוכחי - היותו לוחם ומפקד, מחויבותו ואחריותו לדורות הבאים, את הלגיטימיות שמקנים לו כללי המשחק הדמוקרטיים, ואומר: "... ההכרעה תהיה בבחירות".

❖ לעמוד על השקפת עולמו של יצחק רבין, כפי שבאה לידי ביטוי בנאומו האחרון.
❖ לעמוד על משמעות דבריו היום, שנים מספר אחרי הרצח.

התקליטור "רב-חובל" המכיל גרסה מוקלטת של הנאום (אפשר לרכוש במרכז יצחק רבין לחקר ישראל, ראו פרטים בעמ' 15) ועותקים מודפסים של הנאום (ראו להלן). המנחה יציין כי קיימים הבדלים קלים בין הדברים המוקלטים לבין הגרסה הכתובה.

המנחה ישמיע לתלמידים את הנאום האחרון של יצחק רבין מתוך התקליטור.

התלמידים יקראו את הנאום האחרון. כל קבוצה תסמן בטקסט שני משפטי מפתח, הנראים לה חשובים במיוחד.

כל קבוצה תקרא את המשפטים שבחרה ותנמק את בחירתה. לאחר מכן יתנהל דיון בסוגיות

מטרות

עזרים

מהלך הפעילות

במליאה

בקבוצות

במליאה

השונות שהעלו התלמידים.
אפשרות נוספת: המנחה יסמן מבעוד מועד משפטי מפתח בטקסט ויבקש מן התלמידים לדון בהם בעזרת שאלות מנחות.

את הדיון במליאה בעקבות הפעילות בקבוצות אפשר למקד באחת מן הסוגיות הבאות או לדון בקצרה בכמה מהן.

סוגיות לדוגמה:

"הייתי איש צבא עשרים ושבע שנים. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין שיש סיכוי לשלום, סיכוי גדול".

"עדיפה דרך השלום מאשר דרך המלחמה. אומר לכם את זאת מי שהיה איש צבא ושר ביטחון, ורואה את כאבי המשפחות של חיילי צה"ל. למענם, למען בנינו ונכדינו, אני רוצה שהממשלה הזאת תמצה כל שמץ, כל אפשרות, לקדם ולהגיע לשלום כולל".

מה אפשר ללמוד מן הדברים על יצחק רבין ועל השקפת עולמו? מה אפשר ללמוד על התפנית שחלה בחשיבתו? למען מי השלום שהוא מדבר עליו?

"אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל".

מדוע האלימות מאיימת על הדמוקרטיה? יש כמה תופעות היכולות לאיים על הדמוקרטיה. מדוע בחר יצחק רבין להזכיר דווקא אלימות? אל מי פנה בדבריו על האלימות? למה התכוון כשאמר "זו לא דרכה של מדינת ישראל"?

"שלום הוא קודם כל בתפילות, אבל לא רק בתפילות. שלום שהוא שאיפת העם היהודי, שאיפה אמיתית".

"השלום כרוך בקשיים, גם במכאובים. אין דרך לישראל בלי מכאובים".
"תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום".

לאילו קשיים ומכאובים התכוון יצחק רבין? מה היא בעיניכם המשמעות של שלום? מה ההבדל בין השאיפה לשלום כפי שהיא מובעת בתפילות לבין השאיפה שעליה מצהיר מנהיג במדינה עצמאית ודמוקרטית?

"בדמוקרטיה יכולות להיות מחלוקות, אך ההכרעה תהיה בבחירות דמוקרטיות, כפי שהיה הדבר ב-1992, שם נתנו לנו את המנדט לעשות את מה שאנו עושים ולהמשיך בכך".

כיצד אפשר להתמודד בדרכים דמוקרטיות עם חילוקי דעות ועם חוסר הסכמה? לאור הדברים האלה, האם מנהיג נבחר יכול לפעול למען הדרך שהוא מאמין בה?

"כן לשלום - לא לאלימות" - מה הייתה כוונת הדברים אז ומה משמעותם היום, שנים לאחר הרצח?

בחנו את דבריו של יצחק רבין היום. האם הם עדיין רלוונטיים?

לסיכום הדיון

ה נ צ ו ס ה צ ח ר ו ן

כיכר מלכי ישראל, תל-אביב,
י"ב בחשוון תשנ"ו, 4 בנובמבר 1995

"הרשו לי לומר, אני גם מתרגש. אני רוצה להודות לכל אחת ואחד מכם, שהתייצב כאן כנגד האלימות ובעד השלום. הממשלה הזו, שיש לי הזכות לעמוד בראשה, יחד עם חברי שמעון פרס, החליטה לתת הזדמנות לשלום. שלום שיפתור את מרבית בעיות מדינת ישראל. הייתי איש צבא עשרים ושבע שנים. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין שיש סיכוי לשלום, סיכוי גדול. חייבים לנצל אותו למען העומדים פה, ולמען אלה שאינם עומדים פה. והם רבים בעם.

תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת זו, מוכיחים זאת, יחד עם רבים אחרים שלא הגיעו לכאן, שהעם באמת רוצה בשלום ומתנגד לאלימות. אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל. בדמוקרטיה יכולות להיות מחלוקות, אך ההכרעה תהיה בבחירות דמוקרטיות, כפי שהיה הדבר ב-1992, שם נתנו לנו את המנדט לעשות את מה שאנו עושים ולהמשיך בכך.

אני רוצה להודות מפה לנשיא מצרים, למלך ירדן, למלך מרוקו, שנציגיהם מופיעים כאן ומביעים את שותפותם איתנו בצעידה לשלום. אבל מעל לכול - עם ישראל, בשלוש השנים של קיום הממשלה הזו, הוכיח שניתן להגיע לשלום, שלום הנותן פתח לכלכלה ולחברה מתקדמת. שלום הוא קודם כול בתפילות, אבל לא רק בתפילות. שלום הוא שאיפת העם היהודי, שאיפה אמיתית.

השלום כרוך בקשיים, גם במכאובים. אין דרך לישראל בלי מכאובים. עדיפה דרך השלום מאשר דרך המלחמה. אומר לכם את זאת מי שהיה איש צבא ושר ביטחון, ורואה את כאבי המשפחות של חיילי צה"ל. למענם, למען בנינו ונכדינו, אני רוצה שהממשלה הזאת תמצה כל שמץ, כל אפשרות, לקדם ולהגיע לשלום כולל. עצרת זו חייבת לשדר לציבור הישראלי, לציבור היהודי בעולם, לרבים רבים בעולם הערבי ובעולם כולו, שעם ישראל רוצה בשלום, תומך בשלום, ועל כך תודה רבה לכם."

